

פרק הזהב

מתניתין:

המטבע השימושי נחשב לכסף [“מעות”], ומי שנותן אותו הוא הנחשב לקונה הסחורה, וכפי שתבאר המשנה.⁽³⁾

ולפיכך, אם נתן אדם לחבירו סוג של מטבע פחות שימושי, הנחשב כ“פירי”, והלה התחייב לו לשלם לו בתמורה מטבע שימושי, הרי חל הקנין כאשר משך אליו הלה את המטבע הפחות שימושי, וחל כאן קנין על ידי משיכת המוכר אליו את ה“סחורה”, והוא חייב עתה לשלם את המעות עבור הסחורה שקנה.

אך מאידך, אם תחילה נתן בעל המעות השימושיות את מעותיו לבעל המעות הפחות שימושיות, הרי משיכת המטבעות השימושיות, הנחשבות כ“מעות”, אינה גומרת את הקנין לקנות את המעות הפחות שימושיות, כי הן נחשבות לסחורה, ואפשר עדיין להתחרט ולבטל אותן.

החזון איש בהקדמתו לפרק הזהב, מגדיר

מ-א המשנה הראשונה בפרק זה, עוסקת בדין מכירת מטלטלין, ומלמדת כלל, שרק משיכת המטלטלין [כמו כלי או פירות] על ידי הקונה, היא זו שפועלת את הקנין, ולא נתינת המעות לידי המוכר עבור החפץ הנקנה.

ולכן, כל עוד לא משך אליו הקונה את החפץ הנקנה, הרי גם אם כבר שילם הקונה את דמי החפץ, עדיין יש אפשרות [למוכר, או לקונה, או לשניהם, כפי שיבואר], להתחרט מהמקח, ולבטלו, אם ירצה.⁽⁴⁾

כמו כן, מלמדת המשנה כי אם מחליפים שני אנשים ביניהם שני סוגים של מטבעות, סוג אחד שימושי והסוג השני שימושי פחות,⁽²⁾ נחשב המטבע הפחות שימושי כסחורה [הנקראת בדברי חכמים “פירי”, פירות, והנקראים גם “מטלטלים”], והנותן אותו נחשב למוכר הסחורה, ואילו סוג

1. ולא קנה האחד עד שימשכו שניהם את מעותיהם, בין אם החליפו מטבעות שונים לגמרי, ובין אם החליפו מטבעות שונים בערכם, אבל שנים בכך ששניהם כסף או זהב – מאירי.

3. היות ובני אדם פורטים מטבעות כסף וזהב במטבעות נחשת לצורך הוצאות קטנות, וכן להיפך קונים מטבעות כסף וזהב במחיר מטבעות נחושת כדי להצניע באוצר ולהקל משאו, על כן הוצרכו חכמים לחלק אף בענין המטבעות, אף על פי שבעיקרן כולן שוין דלהוצאה ניתנו, לדעת איזהו מיקרי פרי ואיזהו מטבע ביחס זו

1. בגמרא [להלן מז ב] נחלקו אמוראים בטעם הדבר: רבי יוחנן סובר שמדין תורה מעות קונות, וחכמים ביטלו את הקנין כי הם חששו שהמוכר לא יטרח לשמור על החפץ המכור כאשר הוא עדיין בביתו היות והמוכר כבר קיבל את התשלום עבורו, ויאמר לו “נשרפו חיטיך בעלייה”. וריש לקיש סובר שאין מעות קונות מדין תורה ורק משיכתו של הקונה קונה לו מדאורייתא.

2. אם הקניה דמים בדמים ממין מתכת אחד, כגון כסף טבוע בכסף טבוע, הרי שתיהן מעות,